

מודל של צפייה פעילה על ידי מטפלת בהבעה ויצירה בכיתות מקדמות הצעה על ידי ענת שבדרון

הקדמה: הרציונל לבניית התכנית לצפייה פעילה.

התכנית המוצעת מהווה כלי עזר בכדי לגבש בזמן קצוב הערכה מקצועית לקראת בחירת התלמידים המועמדים לטיפול, קביעת הטיפול המועדף לכל תלמיד והרכבים הקבוצתיים המתאימים מתוך תלמידי הכתה או מתוך מספר כיתות.

כאשר המטפלת חדשה לכיתה ואינה מכירה את התלמידים היא מתבססת על ההיכרות של המורה והיועצת. כאשר הכיתה ו/או המורה גם כן חדשים קשה לצוות לקבל החלטות מקצועיות בתחילת השנה. קשה להעריך מי מבין התלמידים זקוק ביותר לטיפול רגשי, מי מגלה מוטיבציה ויהיה מוכן לשתף פעולה, מי זקוק לטיפול פרטני ומי לקבוצתי, סוג הקבוצה שמתאים לבנות ומה יהיה ההרכב הפורה ביותר לקבוצה. הצפייה הנעשית בכיתה במהלך שיעור, כאשר מטרות השיעור הן לימודיות וחינוכיות, אינה משקפת דיה את התנהגות התלמידים והנטיות שלהם בסיטואציה טיפולית, או בסדנה חווייתית.

היתרון של התכנית המוצעת הוא בכך שהיא מאפשרת היכרות הדדית של כל תלמידי הכתה עם המטפלת/ת ושל המטפלת/ת עם התלמידים. התכנית מאפשרת כניסה רכה של תחום התרפיה לכתה תוך חשיפת התלמידים לאמצעי האמנויות כמדיום של ביטוי רגשי. למטפלת מתאפשרת התבוננות אחידה על כל תלמידי הכתה וריכוז האינפורמציה לגבי התלמידים לצורך קבלת החלטות בנוגע לטיפולים.

יתרון נוסף למודל צפייה זה הוא שמתחילת השנה נוצרת היכרות ונרקם קשר בין המטפלת/ת למורה והסיוע. בישיבות הצב"מ המידע שנאסף במהלך התצפית ע"י המטפלת/ת והמורה או הסיוע שנקחו מהווה בסיס לקבלת החלטות מקצועיות משותפות למטפלת ולצוות הכיתה לגבי המועמדים לטיפול ולסוגי הטיפול שיינתנו. הצפייה והמידע שנאסף במהלך יכולים לשרת את המורה גם במהלך הפעילות הרגילה של הכתה. אם וכאשר מתפנות שעות טיפול במהלך השנה, יכול מידע זה לשרת בקבלת החלטה מקצועית למי לתת טיפול.

מודל הצפייה הפעילה המוצע כאן הוא בגדר הצעה שניתן להתאים הן למדיום של המטפלת/ת, והן למסגרת הכיתה והאפשרויות הקיימות בבית הספר המסוים.

מת"י ירושלים, דיסקין 17, מרכז ווראיטי, ירושלים, 96640,

טלפון: 02/5391905, פקס: 02/5391924

Mati905@gmail.com

www.matijer.com

המודל : צפייה פעילה בכיתה מקדמת

למי היא מתאימה ובאיזה מקרים?

מודל צפייה זה מיועד לכתות מקדמות ביסודי וחט"ב. התכנית מתאימה בעיקר לכתות חדשות בבי"ס (כגון כיתות א' או ז') או לכתות בהן המורה ו/ או המטפל/ת חדשים לכתה. גם כאשר המטפל/ת בלבד חדש/ה לכתה רצוי להפעיל את התכנית.

מה מטרת התכנית?

- היכרות ראשונית עם כל תלמידי הכתה במסגרת קבוצתית בתנאים של סדנה.
- היכרות של התלמידים עם המדיום היצירתי והאפשרות לביטוי רגשי באמצעי זה.
- היכרות של התלמידים עם נורמות של עבודה קבוצתית בתחום זה.
- איסוף אינפורמציה על דפוסי התנהגות, נטיות ומוטיבציה של כל תלמיד ועל דינאמיקה בין התלמידים בכתה.
- פיתוח כלי אבחנתי לצורך קבלת החלטה לגבי מתן הטיפוליים הפרטניים והקבוצתיים.
- היכרות בין המטפלת והמחנכת דרך תכנון ועבודה משותפת ועיבוד האינפורמציה.

היקף התכנית:

התכנית המלאה תכלול 4 מפגשים לכל קבוצה. מספר השעות הכולל המוקצות לתכנית תלוי במספר התלמידים בכיתה ובמשך המפגש בהתאם לגיל.

רצוי לקיים 2 מפגשים שבועיים לכל קבוצה בת 4 - 6 תלמידים. בכיתות א' - ד' מומלץ מפגשים של 45 דקות (שעה אקד'). בכיתות ה', ו' ובחט"ב מומלץ מפגשים בני 90 דקות (2 שעות אקד').

דוגמא ליסודי: בכתה ג' בת 10 ילדים תחולק הכיתה ל-2 קבוצות של 5 ילדים. התכנית המלאה תקיף 8 מפגשים (4 מפגשים X 2 קבוצות). כל מפגש שעה אקד', כל קבוצה תיפגש פעמים בשבוע. סה"כ 8 שעות אקד' על פני שבועיים. (4 שעות בשבוע).

דוגמא לחט"ב: בכיתה ז' בת 12 תלמידים תחולק הכיתה ל-2 קבוצות של 6 תלמידים. תכנית מלאה תקיף 8 מפגשים של 2 שעות אקד' לכל מפגש וכל קבוצה תיפגש פעמים בשבוע. סה"כ 16 שעות אקדמיות על פני שבועיים. (8 שעות בשבוע).

במידה ולא ניתן לקיים תכנית מלאה יש לקיים לפחות 2 מפגשים לכל קבוצה בת 4-6 תלמידים ולצמצם את ההתנסות לשבועיים לכל היותר, כלומר מפגש בשבוע לפחות.

מת"י ירושלים, דיסקין 17, מרכז ווראיטי, ירושלים, 96640,

טלפון: 02/5391905, פקס: 02/5391924

Mati905@gmail.com

www.matijer.com

כיצד מתבצעת הצפייה הפעילה?

- רצוי לקיים את התכנית מיד בתחילת השנה במהלך שבועיים רצופים. רצוי שהצפייה תתבצע ברצף וללא הפסקה של החגים באמצע. יש להתאים את מספר השעות של הסדנאות לאפשרויות בכיתה.
- א. תכנון: היקף התכנית, התכנים והפעילויות יבנו במשותף ע"י המחנכת והמטפלת/ או ע"י המטפלת/ תוך שיתוף המחנכת. המטפלת תעביר את הסדנה אך ניתן להיעזר בנוכחות של המורה או הסייעת בסדנה. ההחלטה מי ילווה את הקבוצה היא בהתאם לצרכי הכיתה. תכנון הסדנאות יהיה במדיום של המטפלת ומתוך הרפרטואר שלה במטרה לאסוף את מירב האינפורמציה על הילדים בכיתה.
- ב. חלוקת הכתה: בכיתה של עד 7 ילדים ניתן לעבוד עם הכיתה כולה. בכיתות של 8 ילדים ויותר יש לחלק את הכיתה לשתי קבוצות. רצוי לא לעבוד עם יותר מ-7 ילדים בקבוצה. בכיתות מעורבות יש להקפיד על חלוקה לקבוצות מעורבות. ההחלטה על החלוקה יכולה להיות שרירותית או של המורה, אך לא של הילדים.
- ג. המקום: במידה וקיים חדר טיפול מתאים לעבודה בקבוצה רצוי שהקבוצה העובדת עם המטפלת תצא לחדר הטיפול. שאר הכתה נשארת עם המחנכת או עם הסייעת. בשעה השנייה הקבוצות מתחלפות. במידה וטרם הוכן חדר מתאים רצוי שהקבוצה תישאר בכתה ושאר ילדי הכתה יצאו לפעילות עם המחנכת או הסייעת.
- ד. קביעת מערכת: הקבוצה תיפגש באופן קבוע ומסודר באותן שעות שנקבעו מראש למשך 4 מפגשים (או מספר המפגשים עליו הוחלט). רצוי לא לשנות את השעות במהלך מפגשים אלה. במהלך התקופה בה מתקיימות הפגישות לא יתקיימו מפגשים פרטניים עם תלמידים.
- ה. הצגת התכנית: המטפלת תוצג לכיתה על ידי המחנכת. לאחר הסבר על תפקידה של המטפלת בביה"ס המטפלת תציג את התכנית בנוכחות המחנכת בפני הכתה כולה: "המטרה של המפגשים היא היכרות שלכם ביניכם היכרות שלי אתכם והיכרות שלכם עם התחום (אמנות, מוסיקה, דרמה, תנועה וכד') כאמצעי לביטוי רגשי. נקיים כמה סדנאות בקבוצות קטנות ובסיומן נוכל להחליט על המשך עבודה משותפת באופן פרטני או קבוצתי".
- ו. תכנים ומבנה הפגישות: המפגשים יהיו מובנים והדגש בהם יהיה על היכרות. המטפלת תבנה את המפגשים בהתאם לגיל, ליכולות התלמידים ולתנאים הפיזיים של הכתה/חדר הטיפול. המפגשים יכללו מגוון של התנסויות הכוללות עבודה אישית, עבודה בזוגות והתנסות קבוצתית, אינטרוספקטיבית ודינאמית. הדגש יהיה על התנסות חווייתית באמצעים של אמנות ועבודה ב"כאן ועכשיו" בקבוצה.

חשוב: בפגישות אלו יש להימנע מהצפה וחשיפה של הרקע אישי או משפחתי של הילדים.

מת"י ירושלים, דיסקין 17, מרכז ווראיטי, ירושלים, 96640,

טלפון: 02/5391905, פקס: 02/5391924

Mati905@gmail.com

www.matijer.com

- ז. איסוף האינפורמציה: בסיום כל מפגש המטפלת תמלא טבלה בה תמונה מפורטת של כל תלמיד ושל אינטראקציות בינו לבין ילדים בקבוצה. הטבלה תכלול מרכיבים התנהגותיים, קשיים מול כוחות ודפוסים של דינאמיקה בקבוצה, שימוש בכלים היצירתיים והתייחסות לנושאים שמעסיקים את הקבוצה. (דוגמת טבלה בהמשך).
- גם המורה יכולה להוסיף פרמטרים משלה להתבוננות.
- ח. תהליך קבלת החלטות לגבי המשך טיפול: בסיום הסדנאות יש לקיים ישיבת צוות, רצוי עם המחנכת והיועצת. כהכנה לישיבה זו יש לרכז את האינפורמציה המקיפה מתוך הסדנאות ומתוך תיקי התלמידים בדף פרופיל תלמיד לריכוז המידע. תלמידים המקבלים טיפול פרטני מחוץ לבי"ס יהיו מועמדים לטיפול קבוצתי בלבד ורק בהסכמת המטפל האישי שלהם. רק במקרים חריגים ובהחלטה משותפת עם המטפל יינתן טיפול פרטני נוסף.
- ט. שיתוף התלמידים בהחלטה: לאחר ההחלטה של הצוות יתקיימו מפגשים פרטניים עם הילדים המועמדים לטיפולים הפרטניים והקבוצתיים, במטרה לוודא את מוכנותם לטיפול ואת הסכמתם לטיפול שנבחר. על המטפלת והמורה לנסח לתלמיד סיבה מדוע נבחר עבורו הטיפול המסוים ומה התועלת של הטיפול עבורו.
- דוגמא: "שמנו לב שאתה מאד רוצה להתחבר עם הילדים בכיתה אבל לפעמים לא יודע איך וחשבנו שבקבוצה תוכל ללמוד דברים חשובים שיעזרו לך חברתית".
- דוגמא: "המורה ואני שמנו לב שיש כמה דברים שמעסיקים אותך ואולי גורמים לך לאי שקט וקושי להיות בכיתה. חשבנו שיהיה לך מתאים לעבוד עליהם בפגישות פרטניות"
- במידה ותלמיד מסרב יש לשקול לאפשר לו ניסיון לתקופה של לפחות 6 – 8 פגישות או לתת את השעה למועמד אחר ולאפשר לו לבקש טיפול בהמשך.
- י. מפגשים עם ההורים: יש לפגוש את ההורים של תלמידים שנבחרו לטיפול טרם תחילת הטיפול (במידת האפשר), או לפחות לשוחח עם אחד ההורים בטלפון ולקבוע פגישה בהקדם האפשרי. לגבי הורים המסרבים להיפגש יש לשקול את מתן הטיפול ביחד עם המורה או הפסיכולוגית.
- חשוב: אין להתחיל טיפול מבלי שההורים חתמו על טופס הסכמה לטיפול המוצע ומודעים למשמעות הטיפול הניתן.

דוגמא לטבלת איסוף אינפורמציה:

תאריך: _____

שם התלמיד	שיתוף הפעולה	יצירתיות	מוכנות להתנסות	תקשורת עם המטפלת	תקשורת עם בני גילו	דפוס התנהגות	ביטוי רגשי	תפקידים בקבוצה

שיתוף פעולה: נהנה לשתף פעולה, צייתן, נענה בכדי לרצות, מסתייג, מתנגד.
יצירתיות: נענה למדיום היצירתי, נהנה לעבוד בחומרים או כלים אמנותיים, נרתע מחומרים וכלים יצירתיים, חסום, חסר ביטחון.
מוכנות להתנסות: סקרן, מעיז דברים חדשים, זקוק לעידוד מבוגר, מקבל עידוד מילדים אחרים, נמנע מהתנסות חדשה.
תקשורת עם המטפלת: תקשורת ישירה, תקשורת מילולית טובה, תקשורת לא מילולית טובה, תקשורת לקויה, תקשורת באמצעות אקטים, העדר תקשורת.
תקשורת עם בני גילו: תקשורת ישירה, תקשורת מילולית טובה, תקשורת לא מילולית טובה, תקשורת לקויה, תקשורת באמצעות אקטים, העדר תקשורת.
דפוס התנהגות: פתיחות/הסתגרות/התפרצות. התמודדות/בריחה/הימנעות, תלות/עצמאות. ויתור/עמידה על שלו/ עקשנות. הסתגלות/חוסר התאמה לסביבה. כניעה/תוקפנות מילולית או פיזית.
ביטוי רגשי: ביטוי הנאה, הומור, סיפוק, חרדה, מבוכה, בלבול, תסכול, חוסר ביטחון.
תפקידים בקבוצה: מנהיג, משנה למנהיג, דובר, נגרר, מפשר, זהיר, מוכן להעיז, מתבודד.

הערה: ניתן להוסיף אבחנות נוספות הקשורות ביכולות יצירתיות, יכולת סימבוליזציה תפיסה קוגניטיבית, תפיסה של תהליכים, יכולת תובנה וכד'.
נושאים העולים בקבוצה כתמות של הקבוצה; נושאים המעסיקים את התלמידים או נושאים הקשורים בהתמודדות עם כניסה לבי"ס חדש, לכיתה מקדמת, שנה אחרונה בבי"ס, בעיות חברתיות, סטיגמה ושונות מול שאר ילדי ביה"ס וכד'.

מת"י ירושלים, דיסקין 17, מרכז ווראיטי, ירושלים, 96640,

טלפון: 02/5391905, פקס: 02/5391924

Mati905@gmail.com

www.matijer.com

מגוון הצעות לפעילויות באמנות:

עבודה אישית: כרטיס ביקור: שם במרכז ובכל פינה לצייר משהו שמסמל: תכונה טובה שלי, תכונה גרועה שלי, משהו שאני אוהב לעשות ומשאלה שיש לי.

ניתן לגוון כרטיס זה לפי פרופיל הכיתה. חשוב תמיד שיהיו בו נקודות כוח.

ניתן להתאים פעילות זו גם לתחומי אמנויות אחרים, כתיבה, תנועה מוסיקה, דרמה.

עבודה בזוגות: כל אחד בוחר צבע טוש או פנדה ומחליטים מי מתחיל ומשוחחים על הנייר ללא מלים בתורות.

ניתן להתאים התנסות זו לעבודה בתנועה או מוסיקה על ידי תרגילים של מי מוביל או ראי וכד'.

עבודה קבוצתית: ליצור דמות או חיה מפלסטלינה ובסיום להניחה על משטח משותף. או לבחור תמונות

מתוך מבחר תמונות מג'ונאלים וליצור תמונה משותפת על ידי מיקום התמונות על דף משותף. לא

להדביקם. לאפשר לקבוצה לשחק עם התמונות על הדף.

אבחון תפיסת הילד את מקומו בקבוצה: אפשר להשתמש בעץ החברתי ולבקש מהילדים לצבוע את

הדמות שמתאימה למצבם היום ובצבע אחר את הדמות שהיו רוצים להיות במקום שלה..

בדרמה או תנועה אפשר לצייר מעגל רחב על הריצפה ולבקש מהילדים לעמוד במקום שהכי מתאים

להם כרגע ולאחר מכן לעמוד במקום שהיו רוצים.

תנאים להצלחת התכנית:

- בחירה וארגון של תנאים מתאימים לפעילות (חדר וחומרים, זמן מתאים).
- תאום עם המורה והסייעת לגבי הרציונאל ולגבי אופן ביצוע התכנית.
- תכנון פעילויות מותאמות לגיל וליכולות של הילדים.
- אחזקה טובה של הכיתה במהלך הסדנה בעזרת המורה או הסייעת.
- רישום מסודר בסיום המפגש, רצוי בטבלה.
- הקצאת זמן לעיבוד משותף של האינפורמציה שנאספה.
- קבלת החלטות במשותף.

בהצלחה,

ענת שבדרון

מת"י ירושלים, דיסקין 17, מרכז ווראיטי, ירושלים, 96640,

טלפון: 02/5391905, פקס: 02/5391924

Mati905@gmail.com

www.matijer.com